

Adroddiad i'r	Cyngor Sir
Dyddiad y cyfarfod	31 Ionawr 2023
Aelod / Swyddog Arweiniol	Y Cyngorydd Gwyneth Ellis, Aelod Arweiniol Cyllid, Perfformiad ac Asedau Strategol
Awdur yr adroddiad	Steve Gadd, Pennaeth Cyllid ac Eiddo
Teitl	Cyllideb 2023/24 – Cynigion Terfynol

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad yn nodi goblygiadau Setliad Llywodraeth Leol 2023/24 a chynigion i gwblhau'r gyllideb ar gyfer 2023/24.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

2.1 Mae'n ofynnol yn ôl y gyfraith i'r Cyngor bennu cyllideb gytbwys y gellir ei chyflawni cyn dechrau pob blwyddyn ariannol a gosod y lefel o Dreth y Cyngor o ganlyniad i ganiatáu i filiau gael eu hanfon at breswylwyr.

2.2 Darparu trosolwg o broses y gyllideb ac effaith y Setliad Llywodraeth Leol a chymeradwyo'r gyllideb ar gyfer 2023/24, gan gynnwys lefel Treth y Cyngor.

3. Beth yw'r Argymelliadau?

3.1 Nodi effaith y Setliad Llywodraeth Leol Drafft 2023/24.

3.2 Fod y Cyngor yn cefnogi'r cynigion a amlinellir yn Atodiad 1, ac y manylir arnynt yn Adran 4, ac yn eu hargymell i'r Cyngor llawn er mwyn llunio'r gyllideb yn derfynol ar gyfer 2023/24.

3.3 Bod y Cyngor yn cymeradwyo'r cynnydd ar gyfartaledd o 3.8% arfaethedig yn Nhreth y Cyngor.

3.4 Bod y Cyngor yn dirprwyo awdurdod i'r Pennaeth Cyllid ac Eiddo mewn ymgynghoriad â'r Aelod Arweiniol Cyllid i addasu'r defnydd o arian wedi'i gynnwys yng nghynigion y gyllideb gan hyd at £500,000 os oes yna symud rhwng y ffigyrau setliad drafft a therfynol er mwyn gallu gosod Treth y Cyngor yn amserol.

3.5 Bod y Cyngor yn cadarnhau ei fod wedi darllen, deall ac ystyried yr Asesiad o'r Effaith ar Les.

4. Manylion yr adroddiad

4.1 Derbyniodd y Cyngor y Setliad Llywodraeth Leol Drafft ar gyfer 2023/24 ar 14 Rhagfyr ac arweiniodd at setliad cadarnhaol o 8.2% oedd yn cymharu â safle cyfartalog Cymru o 7.9%. Disgwylir y Setliad Terfynol ar ddechrau mis Mawrth ond mae Llywodraeth Cymru (LIC) wedi nodi na fydd yna lawer o newidiadau. O fewn y ffigwr a gyhoeddwyd, mae LIC wedi datgan y canlynol:

- Yr holl godiadau cyflog ar gyfer swyddi addysgu a swyddi nad ydynt yn rhai addysgu, sydd wedi'u cynnwys yn y Grant Cynnal Refeniw.
- Y cyfrifoldeb i dalu Cyflog Byw Gwirioneddol ein Gofal Cymdeithasol ein hunain a'r Gofal Cymdeithasol yn y sector preifat.

4.2 Mae'r setliad drafft yn cynnwys cynnydd bychan yng nghodiadau setliad cyfartalog dangosol o 3.0% ar gyfer 2024/25. Er y caiff hyn ei groesawu'n fawr o safbwynt cynllunio, mae'n dangos y bydd angen gwneud penderfyniadau anodd dros y blynyddoedd nesaf.

4.3 Nid oedd unrhyw 'drosglwyddiadau i mewn' wedi'u cynnwys yn y setliad drafft.

4.4 Mae cynigion terfynol i gydbwysu cyllideb 2023/24 wedi eu dangos yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn Atodiad 1. Y prif feysydd twf a phwysau yw:

- Pwysau cyflog (gan gynnwys effaith net y gostyngiad mewn Yswiriant Gwladol) o £3.269 miliwn
- Chwyddiant pris ac ynni o £2.897 miliwn - gan gynnwys amcangyfrifon cynnydd ynni diweddaraf a dderbyniwyd ar 22 Rhagfyr (cynnydd o £2.6 miliwn)
- Ardoll y Gwasanaeth Tân o £535,000
- Lwfans ar gyfer cynnydd yn y Cynllun Gostyngiad Treth y Cyngor o £350,000
- Pwysau chwyddiant ysgolion yn cael eu cydnabod yn swm o £3.936 miliwn
- Pwysau demograffig ysgolion o £310,000

- £8.187 miliwn i gydnabod pwysau'r galw a'r rhagolygon mewn Gwasanaethau Cymorth Cymunedol fel rhan o strategaeth hirdymor y cyngor i reoli cyllidebau gofal, yn ogystal â chydabod y rhaglen er mwyn sicrhau y telir y Cyflog Byw Gwirioneddol i'r holl staff gofal
- £2.700 miliwn i gydnabod y pwysau presennol mewn Addysg a Gwasanaethau Plant sy'n ymwneud â Lleoliadau y Tu Allan i'r Sir ac Adennill.
- £1.000 miliwn o bwysau i fodloni'r costau cynyddol o fewn Cludiant i'r Ysgol, sy'n dod yn amlwg yn y gweithdrefnau monitro misol
- Cynnydd mewn costau yswiriant mewn perthynas ag effaith chwyddiant o £150,000
- Buddsoddiad mewn blaenoriaethau yn dod i £0.500 miliwn:
 - Buddsoddiad pellach yn y Prosiect Di-Garbon o £134,000 ar gyfer staff ychwanegol i gyflawni'r gwaith angenrheidiol. Mae'r rhaglen yn cynnig defnyddio'r dyraniad cyfredol o fenthycu darbodus er mwyn cyllido gwariant cyfalaf yn 23/24 yn sgil tanwariant dros y ddwy flynedd ddiwethaf.
 - Buddsoddiad cynyddol yn y Rhaglen Gyfalaf Priffyrdd fel y cynigir gan y Cyngor (£4 miliwn o gyfalaf) – mae angen amcangyfrif o £235,000 yn y Gyllideb Cyllid Cyfalaf
 - Mae hyn yn gadael £131,000 y cynigir ei ddefnyddio yn y flwyddyn i barhau i ariannu prosiectau cyfalaf yn ystod y flwyddyn (e.e. y rhai a ddygwyd ymlaen gan yr ymarfer Sganio'r Gorwel neu a ddaw allan o'r Cynllun Cyfalaf) - Byddai £131,000 yn golygu buddsoddiad cyfalaf o £2.2 miliwn.
- Pwysau anstrategol o £1.282 miliwn ar wasanaethau – pwysau a gofynion ar gyfer buddsoddiadau a nodwyd gan y gwasanaethau eu hunain ac a grynhoir yn Atodiad 2.

4.5 Mae'r pwysau a nodwyd uchod yn dod i gyfanswm o £25.116 miliwn. Byddai angen setliad drafft o tua 14.5% er mwyn ariannu'r pwysau hyn i gyd. Mae'r setliad net +8.2% yn cynhyrchu £14.231 miliwn o refeniw ychwanegol gan adael bwllch cyllido o £10.885 miliwn. Mae'r eitemau canlynol wedi eu cynnwys yn y cynigion er mwyn pontio'r bwllch hwnnw:

- Mae arbedion yn y Gyllideb Ariannu Cyfalaf yn dod i £1.067 miliwn - nid yw'r rhain yn adlewyrchu gostyngiadau yn y rhaglen gyfalaf ond yn hytrach cynnydd yn y defnydd o arian parod ac oedi mewn rhai prosiectau.

- Arian at Raid Corfforaethol mewn perthynas â'r elfen heb ei ddefnyddio o'r Arian at Raid Covid a roddwyd i'r neilltu fel rhan o'r broses gyllidebol y llynedd, yn dod i £1.200 miliwn.
- Mae effaith yr adolygiad actiwaraid teirblwydd o Gronfa Bensiynau Clwyd yn golygu fod y Cyngor bellach mewn sefyllfa o arian dros ben yn hytrach na diffyg sylweddol sydd angen ei dalu. Mae hyn wedi arwain at arbedion o £3.828 miliwn.
- Mae'r arbedion o ddod â'r Gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau yn ôl yn fewnol bellach wedi'u cadarnhau a gall £300,000 arall gael ei ryddhau.
- Gofynnwyd i wasanaethau ganfod arbedion/effeithlonrwydd o 1% ac fe ganfuwyd arbedion o £961,000 fel y crynhoir isod (a'i gynnwys yn llawn yn Atodiad 3):
 - Mae Cyllidebau Incwm Ffioedd a Thaliadau wedi bod yn destun chwyddiant yn unol â'r polisi Ffioedd a Thaliadau a gytunwyd sy'n cynyddu incwm allanol o £423,000.
 - Mae arbedion yn cynnwys elfen o dâl gwasanaeth yn dod i £371,000.
 - Mae gostyngiadau cyllideb technegol nad yw'n cael unrhyw effaith ar ddarpariaeth gwasanaeth yn dod i £167,000.
- Hefyd gofynnwyd i ysgolion gynllunio ar gyfer arbedion effeithlonrwydd o 1% sy'n dod i £816,000.
- Argymhellir bod Treth y Cyngor yn cynyddu o 3.8% a fydd, ynghyd â mân newidiadau i sylfaen y Dreth Gyngor, yn creu refeniw ychwanegol o £2.713miliwn. Mae'r lefel hwn ar ochr isaf y cynnydd dangosol ar draws Cymru. Mae hefyd yn is na'r cyfartaledd o 4.35% dros y pedair blynedd ddiwethaf.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae rheolaeth effeithiol o gyllidebau'r cyngor a chyflawni strategaeth y gyllideb y cytunwyd arni yn sail i weithgareddau ym mhob maes. Mae'r cynigion yn cynnwys dyraniadau i barhau i gefnogi blaenoriaethau corfforaethol a gwasanaeth.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Nodir manylion yn Adran 4.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Aseiad o'r Effaith ar Les?

Mae Aseidiadau o Effaith ar Les o ran cynnydd yn Nhreth y Cyngor wedi'u cynnwys yn Atodiad 5.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

Yn ogystal â'r adroddiadau rheolaidd i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol, cafodd proses y gyllideb ei hystyried gan y Tîm Arwain Strategol, cyfarfodydd Briffio'r Cabinet, Arweinwyr Grŵp a chyfarfodydd Briffio'r Cyngor. Mae'r Fforwm Cyllidebau Ysgolion wedi'i gynnwys yn y cynigion drwy'r flwyddyn. Ymgynghorwyd ag Undebau Llafur drwy'r Cydbwyllgor Ymgynghorol Lleol.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

9.1 Nod y broses gyllidebol yw sicrhau bod y cyngor yn cyflwyno cyllideb gytbwys. Mae'r cynigion yn yr adroddiad hwn yn cynnig dull cytbwys sy'n ystyried egwyddorion proses y gyllideb newydd:

- Anelu i gydnabod ac unioni pwysau o fewn blwyddyn a rhagweld pwysau gwasanaeth gymaint â phosibl er mwyn datblygu cadernid.
- Sicrhau bod gwasanaethau yn cael eu herio i gyflawni gwasanaethau effeithiol, ond i geisio lleihau effaith cynigion ar ddefnyddwyr gwasanaeth a staff.
- Cadw cynnydd yn Nhreth y Cyngor mor isel ag sy'n ymarferol bosibl.
- Cyfyngu'r defnydd o Arian sydd ond yn gohirio'r angen i nodi arbedion.
- Cynnal cyllid ar gyfer blaenoriaethau corfforaethol.

9.5 Yn sgil dyddiad hwyr iawn ar gyfer y Setliad Terfynol, argymhellir bod y Cabinet a'r Cyngor yn dirprwyo awdurdod i'r Pennaeth Cyllid ac Eiddo mewn ymgynghoriad â'r Aelod Arweiniol Cyllid i addasu'r defnydd o arian wedi'i gynnwys yng nghynigion y gyllideb gan hyd at £500,000. Mae LIC wedi dynodi nad yw'n debygol y bydd unrhyw newidiadau materol, fodd bynnag mae'n synhwyrol cael cynllun wrth gefn wedi'i gytuno ymlaen llawn.

9.4 Os nad yw'r cynigion yn yr adroddiad hwn yn cael eu derbyn, mae'n rhaid cyflwyno cynigion eraill i gydbwyso'r gyllideb.

10. Beth yw'r peryglon ac a oes unrhyw beth y gallwn ni ei wneud i'w lleihau?

Mae proses y gyllideb ynddi ei hun yn fesur ar gyfer rheoli risg, gyda'r nod o nodi, asesu a chytuno ar gynigion y gyllideb mewn modd sydd wedi ei gynllunio ac sy'n amserol. Byddai methu â chytuno ar y cynigion hyn heb gynnig cynigion posibl eraill, yn peryglu cyflawni cyllideb gytbwys ar gyfer 2023/24.

11. Pŵer i wneud y penderfyniad

Dan Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972, mae'n ofynnol i awdurdodau lleol wneud trefniadau i weinyddu eu materion ariannol yn briodol.